

ООН включила забезпечення гендерної рівності до своїх цілей, що безсумнівно сприяло та сприяє прогресу досягнення даної цілі. Для подальшого покращення ситуації, варто частіше та компетентніше ставитися до пропаганди гендерної рівності в суспільстві, особливо в молодіжному середовищі, а також створити дієву систему покарань за гендерну дискримінацію. Розвиток гендерної рівності потрібно забезпечувати як на національному рівні шляхом запровадження дієвих реформ, так і на місцевому рівні шляхом профілактичної та інформаційно-просвітницької роботи соціальних установ та організацій (державного і недержавного секторів).

Список використаних джерел

1. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – Київ: "К.І.С.", 2004. – 536 с.
2. Пономарьов С. Ю. Запобігання та протидія дискримінації в Україні: Посібник для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування / С. Ю. Пономарьов, І. Ю. Федорович. – Київ : Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні,, 2014. – 74 с.
3. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь 2017. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Інститут демографії та соціальних досліджень, ПРООН в Україні. – Київ, 2017. – 176 с.

Хлєбїк С. Р.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Нїжинський державний університет ім. М. Гоголя (м. Нїжин, Україна)

СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ В ГРОМАДІ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Соціальна інклюзія в сучасному українському суспільстві стає певним соціальним механізмом, інструментом, спрямованим на подолання бар'єрів та обмежень на шляху до соціального благополуччя та добробуту, що докорінно змінює існуючу державну соціальну політику. Власне, соціальне включення можна визначити як бажану ситуацію, у межах котрої всі члени суспільства володіють достатніми ресурсами та можливостями задля повноцінної та рівноправної участі в усіх сферах суспільної діяльності. Соціальна інклюзія торкається усіх соціальних процесів й фактично сприяє утвердженню у суспільстві соціальної рівності. Проблема розвитку соціальної інклюзії та способів її реалізації для дітей підліткового віку, які опинилися у складних життєвих обставинах лежить в площині розвитку соціально-реабілітаційного туризму, як важливого чинника їх соціалізації.

Дослідження проблеми соціальної інклюзії досить активно проводилося у межах психологічної, соціально-педагогічної та медичної галузей наукового знання. Окремі аспекти зазначеної проблеми були висвітлені й у межах соціології, однак недостатньою залишається кількість праць, що присвячено вивченню специфіки, умов та механізмів перебігу даного процесу. На сьогодні найпоширенішою у сучасному науковому дискурсі стає спроба пояснити концепт «соціальної інклюзії» через доступність освіти для усіх громадян України. В даному випадку соціальна інклюзія практично зводиться до інклюзії освітньої. На думку А. Колупаєвої, включення до системи соціальних стосунків та взаємодій, перш за все, відбувається в рамках того освітнього середовища, до котрого особа чи група осіб намагається долучитися [2, 18]. Окреслюючи шляхи включення, дослідниця звертає увагу на те, що «окрім підготовки такої особи до життя в суспільстві, ще й необхідна підготовка суспільства до прийняття особи. Одним із найважливіших факторів соціальної інклюзії є формування відповідних правових основ держави, що регламентують сприятливі умови для формування позитивних стосунків між усіма членами суспільства, а також передбачають

вплив суспільства і соціального середовища на особистість та активну участь у цьому процесі самої особистості», [2, 9].

Сучасні вітчизняні науковці, серед яких Є. Головаха, О. Дікова-Фаворська, О. Злобіна, С. Катаєв, Н. Костенко, М. Наумова, О. Піронкова, Ю. Романенко, А. Ручка, Л. Скокова, В. Танчер, Л. Хижняк та ін., розглядали ціннісно-нормативні та інституційно-нормативні особливості соціальної інклюзії. Так, Л. Міщик вважає, що соціальна інклюзія - це процес збільшення ступеня участі всіх дітей у соціальному житті та різних програмах [3,57]. Соціальна інклюзія охоплює широкий спектр стратегій і ресурсів, які орієнтовані на ті групи населення, які перебувають у несприятливому середовищі. Національна доповідь про людський розвиток «Україна: на шляху до соціального залучення» визначає групи населення, які перебувають у зоні ризику соціального відторгнення. До таких груп населення належать діти-сироти, багатодітні сім'ї, люди з інвалідністю, мігранти, діти трудових мігрантів, люди, які живуть з ВІЛ/СНІД, безпритульні люди. Внаслідок складних суспільно-політичних та соціально-економічних умов в Україні коло вразливих громадян розширюється – це діти із сімей учасників АТО\ООС та внутрішньо-переміщених сімей, діти із малозабезпечених і багатодітних сімей, соціальні сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, кількість яких збільшується з геометричною прогресією і частка з них, які мають інвалідність. Соціальні відхилення і соціальна дезадаптація у підлітків, які знаходяться в складних життєвих обставинах, супроводжується деформацією їхніх соціальних зв'язків, а також відчуженням від сім'ї та однолітків, суспільного життя в цілому.

Подолання соціального відторгнення, зниження його ризиків стає найважливішим завданням вітчизняної соціальної політики і функцією соціальних інститутів як гарантів стабільності українського суспільства, розробки нових форм і методів вирішення проблеми в громаді на рівні соціальних послуг незахищеним категоріям населення.

Соціальний туризм передбачає подорожі, що субсидуються із джерел позабюджетного фінансування та за рахунок коштів, що виділяються з державного бюджету на соціальні потреби. Інклюзивний туризм для осіб з інвалідністю як сучасний вид туризму, дозволяє включити в туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних можливостей, з урахуванням особливостей її фізично-психологічного стану і розглядається він, насамперед, як потужний засіб активної реабілітації.

Соціально-реабілітаційний туризм – це сучасний вид туризму, подорожі, що субсидуються із джерел позабюджетного фінансування та за рахунок коштів, що виділяються з державного бюджету на соціальні потреби, який дозволяє включити у туристичну діяльність будь-яку людину, незалежно від її фізичних та фінансових можливостей, з урахуванням особливостей її фізично-психологічного стану і забезпеченням доступності до об'єктів туристичної інфраструктури. культурно-спортивні та соціально-побутові заходи.

Вивчення регіонального досвіду міст Умань, Вінниця, Черкаси дозволило констатувати, що інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм виступає інноваційною соціальною послугою для вразливих категорій населення та людей з інвалідністю зокрема, яка сприяє їх соціально-психологічній реабілітації, відновленню соціальних зв'язків та інтеграції у суспільство як повноцінних і повноправних учасників життя. Основними учасниками проекту є переважно дорослі люди відповідних категорій. Участь дітей та молоді в проектах названих громад як окремий напрямок роботи не представлена.

Наявні дослідження та розробки соціальної складової дитячо-юнацького туризму спрямовувалися лише на організацію туристичного обслуговування дітей та молоді з інвалідністю (інклюзивний туризм).

В той же час, на нашу думку, дуже важливим аспектом роботи громади є посилення саме соціально-реабілітаційної функції дитячо-юнацького туризму, яка з одного боку передбачає організацію контактів між представниками різних груп дітей та молоді (незалежно від майнового і соціального статусу батьків, особливих умов проживання і виховання, характеру і причин обмеження можливостей спілкування і адаптації в

суспільстві), з іншого - сприяє усуненню або більш повній компенсації обмежень і ускладнень їх життєдіяльності, відновленню їх повноцінного соціального статусу, актуалізує можливості відновлення та розвитку їх соціального, духовного, творчого та інтелектуального рівня з метою сприяння подальшої інтеграції в суспільство.

Першою спробою вирішення проблеми стало підготовка студентами кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи НДУ імені Миколи Гоголя проекту розвитку соціально-реабілітаційного туризму Ніжинської ОТГ для підлітків, які опинились в складних життєвих обставинах.

Запропонований проект передбачає об'єднання дітей підліткового віку різних категорій, що опинилися в складних життєвих обставинах, створення умов для формування у них навичок комунікації, толерантного ставлення і взаємодії, уникнення соціальної ізоляції цих категорій дітей і поширення негативних явищ у молодіжному середовищі. Його реалізація буде сприяти розвитку їх соціального, духовного, творчого потенціалу через групову взаємодію і спілкування під час подорожей та екскурсій м. Ніжин, ознайомлення з його історичними пам'ятками культури та архітектури. Мета проекту – розробити і впровадити систему екскурсійних подорожей соціально-реабілітаційного туризму у Ніжинській ОТГ, спрямованих на розвиток соціального, духовного та творчого потенціалу підлітків, що знаходяться у складних життєвих обставинах задля їх успішної інтеграції в суспільство.

Запровадження даної послуги передбачає створення на базі КЗ Ніжинський міський молодіжний центр відділу соціально-реабілітаційного туризму для дітей та молоді, що знаходяться у складних життєвих обставинах, де буде здійснюватися підготовка волонтерів, розробка і формування екскурсійних подорожей щодо ознайомлення дітей підліткового віку із архітектурною, історико-культурною спадщиною м. Ніжин, маршрутів еко - стежок, тренінгових та розважальних програм.

Головним завданнями щодо реалізації проекту було визначено:

– розробити структурно - організаційну модель впровадження соціально-реабілітаційного туризму в умовах ОТГ;

– апробувати можливості соціально-реабілітаційного туризму у формуванні провідних компетенцій підлітків, які будуть доступні і для дітей з інвалідністю;

– презентувати результати реалізації проекту на інтернет-сторінці ГО «Лабораторія ініціативної молоді» м. Ніжин.

Алгоритм втілення проекту передбачає наступні етапи:

Підготовчий етап: збір волонтерської групи студентського та громадського активу; залучення спонсорської допомоги на організацію програми подорожей та екскурсій, перевезення по місту, оплату харчування та проживання дітей; формування бази груп підлітків, які опинилися в СЖО міста Ніжин та Ніжинського району;

Впровадження: розробка та узгодження плану проведення екскурсії та подорожей, розповсюдження інформації про Проект в міських державних соціальних структурах та цільових інституціях, до яких має відношення проект, реалізація програми екскурсійних подорожей.

Результативний етап: оцінка ефективності діяльності робочої групи проекту та екскурсійної програми шляхом опитування учасників та рефлексії тренерів, гідів.

Термін реалізації проекту 5 місяців. 2 місяці – організаційні моменти, 3 місяці – безпосередня реалізація екскурсійних програм.

До участі в програмі соціально-реабілітаційного туризму в м. Ніжин планується залучити підлітків цільової аудиторії, розробити туристично-екскурсійні маршрути, організувати групу волонтерів для організаційно-психологічного супроводу та технічної підтримки екскурсійної програми.

Важливе значення проекту, з одного боку, полягає у теоретичному обґрунтуванні шляхів впровадження соціально-реабілітаційного туризму для дітей та підлітків в умовах ОТГ; розробка практичних рекомендацій щодо розвитку нових напрямів соціально-реабілітаційного туризму в соціокультурному середовищі громади м. Ніжин.

З іншого – в проекті інтерпретовано інноваційний підхід до розвитку соціально-реабілітаційного туризму з акцентом на його соціальній складовій, що посилює орієнтацію форм його реалізації на задоволення потреб соціально незахищених категорій дітей підліткового віку з різними формами інакшості.

Список використаних джерел

1. Белоусова Н. В. Впровадження інклюзивного туризму в соціально-реабілітаційну систему України. Молодий вчений. 2017. №2. С.14 - 17.
2. Колупаєва А. А. ред., 2012. Основи інклюзивної освіти. Київ: А. С. К., 2012.
3. Міщик, Л., 2012. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання [online] Доступно: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf [Дата звернення 27 квітня 2021 року].

Чалкова І. Ю.,

здобувачка вищої освіти 4 курсу, гр. СР-171

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

Науковий керівник: **Децюк Т. М.,**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ

Молодь – це майбутнє нашої країни, її інтелектуальний потенціал та основа економічного, політичного та соціального життя. Тому, особливе, стратегічне значення має соціальна робота з молоддю, що повинна базуватися на дослідженнях соціальних умов і соціальних потреб молоді. Дані дослідження можуть включати такі аспекти, як: здоров'я молоді; соціальний статус та добробут молодих людей; молоді сім'ї; працевлаштування та професійне навчання молоді; освіта молоді; молодь та збройні сили, інші українські військові формування; фізична культура та спорт; ціннісні орієнтації молоді; культурні потреби та система духовного світу; небезпечні групи та небезпечна поведінка; економічна діяльність молоді тощо. Кожне нове покоління молоді кардинально відрізняється від попереднього, а отже і підходи до соціальної роботи із сучасною українською молоддю мають відповідати особливостям розвитку даного покоління і задовольняти їх потреби.

Перш ніж аналізувати особливості соціальної роботи з молоддю, необхідно детально проаналізувати наукові підходи до розуміння поняття «молодь». Варто зауважити, що єдиного підходу до розуміння даного поняття не існує, воно є дискусійним. Початок аналізу даного терміну було розпочато ще за античних часів. Проблеми молоді аналізували такі видатні науковці-філософи як Платон та Аристотель. В своїх працях вони приділяли увагу таким питанням як виховання і навчання молоді, особливості її взаємодії з батьками, служіння молодих людей державі, збереження національних традицій, а також виконання молодими людьми свого обов'язку перед богом і суспільством. Ще один відомий філософ Піфагор зазначав, що молодий вік є періодом весни в житті кожної людини, що охоплює дитинство і юність. На його думку молодість триває 20 років. Давньогрецький філософ Сократ (470-399 р. до н. е.) дещо недружелюбно відгукувався у своїх працях про молодь: «...у них погані манери, немає ніякої поваги до старших. Вони весь час сперечаються з батьками...» [1, с. 275]. Таким чином, молодь за всіх часів була однією із складних і водночас важливих категорій населення для суспільства. Різними є вікові характеристики молоді. В середньому нижній віковий показник молоді сягає 14-15 років, а верхній 30-35 років. В Україні молоддю вважаються особи до 35 років.

Слід відмітити, що важливою характеристикою української молоді є розшарування за соціально-економічними показниками. В умовах сьогодення перед молоддю стоять